

СПОРТ
Спортацара марафон
д'айихьар Магасе

16

УНАХЦІЕНО
Хин хьалага хьожаш
хилар лораш

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ПАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№34 (12611)
Тов
бутт,
7 ди, 2023 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
майтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

МЕХКА ВАХАР
Боккхача накъба
Гулакхаш

3

ГИШЛОШЪЯР
Палг'айче хьалтью
керда дарбанчеш

4

ДАГАЛОАТТАМ
Палг'айче боабъ нах
дагалувц

5

БЕРИЙ ДУНЕ
Хьалхара гургал
бийкар

6

КУЛЬТУРА
Музее баъча балхага
хьежар министр

10

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

Сердалга бода никъ

Керда академи хьаелларгья вай мехка

2

Беркате кхача

Ярмаркашкара
х'лама эца ловраш,
денна дукхаг'ла хул

8-9

Галгайчен Кулгалхочо Маггалбика бахархой дакъалабийцар шахъара Денца

Султиганаькъан Йоакъап

Галгайчен кулгалхочо Келаматанькъан Махъмуд-Габлас дег чура дакъалабийцар Маггалбика бахархой шахъара Денца. Цо белгалдир, ерригача Галгайчено тIема сийлен шахъара караГдаьнначок доаккхал деш хилар.

«Хъамсара Маггалбика бахархой!»

Дег чура дакъала дувц шо Маггалбик-Шахъара Денца! Шахъар Йойилла 90 шу доал. Из Галгайчен юкъара цIай да, хIана аьлча Галгай халкъа турпала истори дувзадена да вай дерригача къаманца. Цу тIема сийлен шахъаре, Сийлахь-боккха Даьймехка тIом латташ, моастагIа юхате-хав. Укхаза къахьегаш а бахаш а хиннаб дика нах, шоай начIалца, деналца, майралца царех югарен шийгара дакъа юкъеди-хъад цига лавтIача тIем тIа котало яккхара.

Вай доагIаш доаккхал ду цун лоархIамеча моттигех, дикача исторех, мехкашота караГдаьнначок, даьхача толамех, вай хургдолчох.

Воашта могар ду республика дика дегIайоалаеш, керда таронаш хъаеллаш, балха моттигаш Iалашьеш, вай мехка хIама хъадергдола нах юкъебоалабеш. Шахъара куц-сибат кIезиг-кIезига дегIадоагIаш латт.

Укх хозача дийнахъа аз дег чура дакъала бувц вай мехкахой, Маггалбик кхы а хозагIа дегIаар деза сона. Ираз, аьттув, мога-шал, таро ма эшийла вай ерригача Республиканна!» — Йоакъап Галгай Республикан Кулгалхочун кхай-карал тIа.

Керда академи хъаелларгья вай мехка

Султиганаькъан Йоакъап

500 совгIа лакха говзал йола нах хIара шера арахецагIа, вай Мехкадас соцам баь, хъай-ийллача цифровой гIулакх доаржадарах йолча академе. «Сафмар» яхача моттиго гIо деш, дIахьоргIа из болх. «Сбербанк лелаеш йолча «Ишкол-21» яхача ИТ проек-тага гIолла хъаелларгья акаде-ми. Магасе хургйолча акаде-ме, таханарча дийнахъа тоаеш дола балхаш дIахьош латт. Цун хъаеллар хургда бIаьсти. Цу моттиго кийчбергIа, тахан вай мехка эгIара чIоагIагIа

эшаш бола говзанчаш. Цига Юмадергдараш: программ-ровани, дизайн, проекташта кулгалде хар, иштта кхыда-раш.

ХIара шера цигара араварг-ва лакхара кхетам бола 500 болхло. Вай мехка санна, феде-ральни доазон тIа а къахьега йиш йолаш хургба уж», — йоакъа тхога бенача хоамо.

Белгалде деза, иштта йола академеш Москве, Новосибир-ске, Сургуте болх беш йолга. Царгара цъаццадараш хъа-цагIа вай мехко а. «Акселера-тор» яхача академерча оагIонга

гIолла шоаш Юмадаьчох, вай мехка пайда эца йиш йолаш хургба бахархой. Лакхача тех-

нологех дола кердадараш Юмадаь, доккха начIал дола говзанчаш хургба царех.

Салолаш, хIама йохкаш йола моттиг хъаелларгья Магасе

Габгенаькъан Марина

ХIама йохкаш, наха салолаш моттигаш хургйола йоккха гIишло хъалье йолаьий Ма-гасе. Лавттан кIалха 8 эзар кв метри 2 эзар кв метр лакхеи хургйола йоккха гIишло 2024-гIа шу чакхдалалехь кийча хила езаш я. Гуцаранаькъан Михаила «Сафмар» яхача гIо лоаттадеча ганзо белгал-даьчох, из гIишло хургйола

а цунна гонахъара а шахъа-ра чуйоагIа моттиг тоаергья. 150 совгIа сага болх бе мотти-гаш хургья цига. ЭгIара лакхе ши ресторан е лерхI. ЦаI кав-казерча наьха даараш кийч-деш, шоллагIяр фудкорт – массехк тайпа гIулакх лоатта-ду ресторан-ков, кхы а йиь ре-тейл (мах бу моттигаш) хур-гья.

«Республике хъачуухаш

мел бола хъаьший, бахархой тIалатташ йоккха моттиг хур-гья из. МоллагIа хIама эца, салаIа йиш йолаш, рестора-наш, кафеш, тикаш чуйолаш, салолаш йола моттигаш бок-кийчарна, берашта къоаста-ья йолаш, хургья цигара фуса-маш», - белгалдир «Сафмара» зарбан болхлоша.

Мах бу керттера моттиг лавт-тан кIалха хургья, чуводаш дола цун доакъош лакхе дергда.

ИТ-отель хъаелла лерхI Магасе

Султиганаькъан Йоакъап

2024-ча шера шоллагIча квартале, пхезза вIаштарьяь кхъ сед-къан ИТ-отель хъа-елла лерхI Магасе. «Цига бахаш хургба ИТ-академе дешаш бола арахъара хъатIабахка хъехархой, студенташ.

Академена гаьна йоа-цаш уллача отеле, мах бо-ацаш, Iеш хургба уж», — йоакъа тхогарча хоамо. Таха-нарча дийнахъа отеле бал-хаш дIахьош латт. Из хъаел-ла лерхI, академи хъаеллача хана, бIаьсти.

Туханарча хано дIадеххача тайпара, духка кердадараш юкъекувлаш, дика тоаяь хургья отель. ДегIа могашал эшаенна-ча наьха хъал теркалдеш, хъальеш я из.

Боккхача наькъа гѳулакхаш

Диъ шера карагдаьннараш дукха да

Султиганаькъан Йоакъап

Ца хаддаш къахьегаш хиннача диъ шера кхоачашде дезаш мел хиннараш, хьалххе кьоастадаь Иоотгадир мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас. 2019-ча шера, ахкан хьалхарча бетта 26-ча дийнахьа Кремла сайта тѳа даьлар, Россе президента Путин Владимира Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлах Пѳалгѳай Республикан кулгалхо веш дола амар. Республикерча Халкъа Гулламо дѳайихьача 58-ча кхетаче, 31 депутата юкьерча 27 сага из гѳулакх хьаллаьцар. 2019-ча шера гуйран хьалхарча бетта 8-ча дийнахьа, Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлий инаугураци йолаш кхетаче хилар мехка.

Пѳалгѳай республикера вахар, цун гѳулакхаш дика довзаш; дѳаболабир цо из никъ. Россе президент дог тийша вар, цо кулгал деш, республика хьал дикка тоалургхиларах. Тахан дагадаха этгача боккха болх, дукха къахьегам бар Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьланна хьалхашка лаьттар. Ма хулла сихагѳа дѳадоладе дезаш, дукха гѳулакхаш латтар республикан хьалхашка. Вай республике, Россерча кхьйолча моттигашка болх беш, шийна хьалхашкара декхараш диза кхоачашде, бехтокхаме къахьегамхо волга дѳагойтадар цо. Тайп-тайпарча моттигашка зуламхошта духьала болх беш, дикка гаьнаваннавар из. Прокурор волаш республике болх беш хиларга хьежжа, мехкара экономически хьал, кхьдола лоархѳамедараш дика до-

взаш вар керда кулгалхо. Де дезаш латтараш дукха дар! Республикан кулгалхо чо юхьанца хьааьлар, ший низ дѳакхоачаш доаца, кхоачашде влаштѳехьадаргдоаца хѳама дергда, аьнна, чѳоагѳо яь хьатѳаэцаргдац ше. Лоаца, хоадаме Иоотгадир цо деррига: «Хьаоттадаьча законех ваха веза». Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас ше хьатѳаваогѳаше белгалдир, республикера бахархой моллагѳа долча гѳулакха тѳехьа, шо-шоай тоабаш яь бекъабалар ловргдац ше, аьнна. Республикера вахара хьал тоадара тѳехьа кхоачашде дезача гѳулакхаш тѳара болх кьоастабир цо. Кулгалхо чоа, цун тоабанна хьалхашка лаьтта декхараш доккхий дар. Царех дар, болх ца беш, сайца лаьтта заводаш, фабрикаш йолаялийтар; юртбоахама хьал тоадар; геттара чоалхане лаьтта хин гѳулакх атгачахьа даккхар; ишколаш, берий бешамаш цатаарах халача даьннараш хувцар. Уж дерригаш а дуккха миллиардаш декхар тѳалаттача республике тоаде дезаш дар. Паччахьалкхен моттигашцара болх дикка тоаге аьттув баьлар кердаца кулгалхо чун. Дикача хувцамех тийша болаш, низ чубенна, къахьега болабелар дуккхабараш республикера хьал тоадара тѳехьа. Мехка тѳалаьтта доккхий декхараш дикка лохде аьттув баьлар республикан кулгалхо чун. Из оагѳув атгачахьа баьлча, пайдане йолча проекташта тѳехьа къахьегайиш хургьяр мехка. Цу дерригнега кхача дикка къахьегадийзар. Республика хьалхашкара ахчан декхараш дар этгара хьалхарча аргѳагѳа тоаде дезараш.

Тахан, Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас кулгал деш,

кхоанарча вахара сердаллуш йола ишколаш хьалъеш латт. Укх тѳехьарча шерашка дикка тоаденнад из гѳулакх. Дуккхача кердаца ишколаша шоай налараш хьайийллар, дешархой тѳаэцаш. Къахьегаш латт, ишколаш-кара дешар цъхан сменах хургдолаш. Массехк фабрико шоай болх дѳаболабаьб мехка. Республикан кулгалхо чо тѳатѳаа къахьегарах, болх бе йолаеннай 1500 сага болх луш йола хѳамаш тега фабрика, «Фѳелидже Пѳэллэ» яха маьчеш хьаеш йола фабрика, кѳалах хѳамаш хьаю фабрика, хьу чакхйоаккхаш йола комбинат, «Южни» яха, шера 10 тонн хиллал москала дулхах даь даараш арахецаш йола коа тѳара оалхазараш леладу моттиг. Экономически оагѳон хьал дикка тоадара тѳехьа дакѳа лоацаш я, болх бе йолаенна «Бест-Бренд» яха берий санитарни хьал лорадара эшаш йола хѳамаш хьаю завод, «РИАЛ» яха кѳала лоаладеш йола ООО, АНО «Са бизнес» яха цъханкхетар, иштта хьалъяь кхьйола моттигаш, йоаржаяь керда проекташ.

Хѳара шера йоккхий ярмаркаш ю мехка, хьакхоллаш латт беркате керда проекташ. Цу гѳулакхо балха моттигаш лу бахархошта. Хин хьал тоадара тѳехьа боккха болх ба вайцига дѳахьош. Кѳоарга къахьегаш, тоаде дезаш гѳулакх да из, аьнна, белгалдир Мехкадас. «Керда бурув тоха деза, керда хий хьалу моттигаш хьалъе еза, тишъенна турбаш хувца еза. Цкъа дѳатѳаэтта хьадулургдолаш хѳамаш дац уж, дикка ахча, ха эш из хьал ма хетта тоаде», - белгалдир Мехкадас.

Гуцаранаькъан Микаилаца бувзам лоаттабеш, цун

«Сафмар» яхача ганзо лоаттадеча новкъосталах боккха болх дѳахьош, тоаеш латтар лоамара моттигаш, гѳалаш, «Эрзи» яха берий лагерь. Хьатѳалаттача туристашта салаѳа моттигаш ѳалашъеш латт. Цул совѳа, цу ганзо лоаттадеча ахчак, 40 кашамаш тоадаьд вай мехка, «Магас» яхача аэропорта эшаш бола кхоачам ийцаб. Магасерча Хрущева цѳерагѳа болча урам тѳа хьалъе лерхѳи цифровой гѳулакх доаржадарах йола академи, Малсаганаькъан Дошлакьий цѳи лелаеца урам тѳа ИТ-отель хьаелларгья, гѳала ягѳаца Магасерча доазон тѳа е лерхѳи йоккха хѳама йохкаш-салоѳаш йола моттиг.

Тѳехьарча шерашка дикка гѳадвугаш да вай юртбоахама хьал. Из деррига тоадара боккха болх ба дѳахьош, федеральни оагѳув оарцагѳбоахаш къахьийгад Мехкадас. Нийсача хѳаман тѳехьа хиларах, моллагѳа политикашца бувзам хотта атта хул цунна. Укхазатешал деш дар, COVID-19 яха вирус даржача хана вай мехка лоаттадаь новкъостал, Федераци Совете вай делегаце дѳабихьа болх, «Кхераме доаца дика наькъаш» яхача проекто вай мехка даь хувцамаш, хьалъяь дукха лоархѳаме гѳишлош. Ше кулгал деча диъ шера цо хьахьекхад, республикера кхоачамбоацараш, хьаѳайна лаьтта дукха лоархѳаме гѳулакхаш шо-шоай моттиге дѳаоттаде ховш кулгалхо ше волга. Тахан хьакхоллаш мел латтар, вай мехка кхоанара вахар, беркат да! Укх шера, хьатѳадоагѳаца шера республикан хьалхашка латта декхараш дукха да. Тахан санна къахьегаш хилча, шеко яц, деррига а атгачахьа дерзаргхиларах!

Пѳалгѳайче
контрактах
дѳаийбу,
тѳема декхар
кхоачашде
ловраш

Султиганаькъан Йоакъап

Пѳалгѳайче дѳахо дѳахьош ба, дегѳа биза, низ бола кагий нах контрактмах тѳема декхар кхоачашде дѳаийбеш бола болх, яхаш; дийцар «Сердало» газетига мехка минпромсвазе.

«РФ тѳема министерствоца контракт чѳоагѳьяьрашта лоархѳаме ахча лу, хѳара бетта ахча луш дола хьалаш оттадаьд; лаьтта далар, балха моттиг лораяр, кхьдола вахаре эша новкъостал цар дезалашта лоаттадар ѳалашду. Из Указ да 2022 шера лайчилла бетта цъхоалагѳа дийнахьа № 206 йолаш арадаьнна», — йоах хоамо.

Ма барра из хоам тѳаболаш; контрактмах волча бѳухочунна доагѳаш дола социальни хьалаш довзаргдолаш; буклеташ, плакаташ да.

Даьнен лорбо яха цѳи лелаяр, тѳема говзал ѳомайра тѳахьех унахѳенно йолаш, дегѳаца низ болаш, барайтта шерга кхоачаш ха яьнна кагий нах.

Пѳалгѳай Республикан бахархой, шоаш тѳема мугѳарашка отта кийчабараш, контрактмах тѳема тѳа дѳабаха раьзабараш укх адресах хьабака беза: Пѳалгѳай Республикан Наьсарен-Шахьара Мутаѳаланаькъан урам, цѳа 56, тел. +7(928) 725-25-76. Иштта ше вахача моттигерча тѳема комиссариате дѳаваха а йиш я.

Эбарга-Юртар цIа-интернат тоадеш латт

Султиганакъан Йоакъап

Эбарга-Юртар цIа-интернат, боккха болх дIахьош, тоаде доладьд. Гуцаранакъан Михаила «Сафмар» яха гIо деш йола ганз я из болх дIабахьа новкъостал дер.

«Эггара чIоагIагIа эшаш хинна, хий лоаттадеш йола бурув теа моттигаш хий-цай цига. Дерригача доазон гIа асфальт Иобулларболаш, кIалха кIийле кийчъый. Чура гIишло тоаеш боакх болх-лой. Керда хоама гIирс (сигнализация) оттабаьб интернате.

Хоза тоаяьй бераша кулгюхь дулаш йола моттигаш. Кастта унахоща эшаш бола керда гIирс, кхийола хIамаш хъачуяхьаргья цига. ПаргIатта дарба де йиш йолаш хургба тIаккха могаш боацараш», — йоах тхогарча хоамо. Из боккха болх дIабахьа гIо деш волча Гуцаранакъан Михаил дIа-доккха баркал оал ерригача республико.

Таханарча дийнахьа цу интернате Iеш 20 саг ва. Царна юкьера дукхагIбараш метта бадаш унахой ба, цудухьа царна гIо дар боккха маьл болаш хургда Даьлагара.

ЦIерацарча кхерамзленах дийцар шахьара мэре

БIарахой Муслим

ЦIерах дувлача хатарех дийцар, Наьсарерча администраце дIайихьача кхетаче. «ВIашагIкхетаре хьоахадир, йокъаенна буц йоагаеш, цул тIехьагIа из цIи дIа-хьа яржаш хулача хатарех; ишколашка, берий бешамашка, нах бахача цIеношка, цIерах лоралуш хила, яхаш, бе безача хьехамах.

Кхаьч-кхаьчача цIераш етташ, дIаухача наха из во гIулакх дита деза», — йоах тхогарча хоамо.

Шахьара мэра гIонча волча Котаганакъан А. болхлошта хьалхадаьхар, цар кхоачашде деза декхараш. Гуйран ха хьаоттача хана, геттара чIоагIа дарж из гIулакх, цунга хьежжа лакха тIахьожам лоаттабе беза.

ГIалгIайче хьалгью керда дарбанчеш

Султиганакъан Йоакъап

ГIалгIайче ма хулаша тоаеш латт дарбанчеш. Хьалхарча арIагIа ца хилча даргдоацараш юкье а доаладеш, из болх кердабаккха лаьрхIад. «Дарбаш ду амбулатореш тоаяр» яха программа хулачох кхоачашгьеш латт. Иштта лорий гIишлош хьалгьяра болх а

дIабодаш ба, аьнна, белгалдаьккхар мехка кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Тахан хьежар ТIой-Юртарча даькъ тIарча дарбанченга фу хьал да. Из я 100 саг тIаэцара, 60 саг дарба де Iовужавара лаьрхIа моттиг.

Керда, диазза влаштIара яь

дарбанчен гIишло хьалгьеш латт «УнахIено» яхача программа гIола.

ХIанз из 90% йистеяьннай. Из дарбанче хьаелла лерхI карача шера оагIой бетта. Дарба дара бола керда лорий гIирс хьачубе-наб», — аьлар, укх деношка ше къамаьл деш, ший телеграм-канале гIола ГIалгIай Республи-

кан кулгалхочо Келаматанакъан Махьмуд-Iаьлас.

Цо белгалдир, ТIой-Юртарча бахархоща из доккха совгIат хилар.

Федеральни а республикански а оагIорахьара унахIенон программа кхоачашгьеш хиларо таро хулийт, республикан юрташка бахача наьха могашал тоае.

Экспедицен юкье дакъа лоацаш ба вай къона эскархой

ГIазданакъан Ахьмад

МагIалбикерча Кутузова оалача доазон тIа дIахьош йолча «Кьилбаседа Кавказера тIом» яхача экспедицен юкье дакъа лоацаш ба вай мехкара къона эскархой. ТIема шерашта тешал деш, цига дисараш лехаш ба къахьегамхой.

«Тирка дукъ оалача моттиге, фашист вохавеш, цунна

духьала лира тIом лоаттабеш, 120 эзар совгIа советски бIухо веннав. Вайна цIаккха а дицлургдарех дац из! Ишта дIахьоча балха юкье, дакъа лаца дега хала хул. ТIема бирсача деноех дисараш ма дий укхазара лехараш. МагIалбик тIема сийлен шахьар я, къаьстта цига шийна ца метта духьале яйнай фашиста.

ТIехьа тIабоагIарашта доккха масал да из», — дий-

цар тхога МагIалбикерча къонача эскархочо Мужухой Сайд-Iале. Ший воккхагIа волча вешийца цьхана, цу

балха юкье дакъа лоацаш ва из. Даьхен сийдола къонгаш кхувш латт цу шахьаре.

Терроризма духъале яра хетадаь къамаьл хилар

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгIайчен Оалкамарча культуран ЦIагIа лоархIаме кхетаче дIайихьар, из хетаяь яр терроризма духъала къовсам лоаттабара, аьлар «Сердало» газетата културно-салоIама урхаллен викалаша.

«Дикал — машарга бода никъ» яха къамаьл деш хилар Хамхой ПаьтIамат. Цига дешаш долча берашта духа дайзар терроризмаца дувзадenna зуламаш, цу юкъеГоргвоацаш де дезар фуд хайра.

Къамаьл деча юкъе, шоай хаттараш дала таро хилар берий. Иштта хьехархочо кийчъаь презентаци а гойтар царна. Кхетаче йистейоалаш, цу доккхача зуламах лаьца сурт дуллаш яь хилар», — йоах хоамо.

ГIалгIайче боабаяь нах дагалувц

Гаьгенаькъан Мартина

Наьсарен-Шахъара дагалоттама, сийлен Мемориале лоархIамеча шин денна хетабаь болам дIабихьар: терроризма духъала къовсам лоаттабара Денна, иштта 1939-1945 шерашка хинна шоллагIа дунен тIом йистебалара Денна, яхаш,

дийцар «Сердало» газета корреспондентага ГIалгIай Республикан кагирхой гIулакхех йолча комитете.

Кхетачен юкъе дакъа лоацаш бар Iаьдала болхлой, Даьла духъа лелараш, юкъарлон викалаш.

Болам дIахьош, цига дакъа лоацаш хиннараш а хьаьший а

бIаргтоха бахар ГIалгIай Республикан чурча гIулакхий болхлой 2004 шера аьтинга бетта 21-22 денюшка байна нах дагалаьца дIаегIача габний алле. Цул совгIа зизаш а даьххар, даим йоагача цIера юхе, тIеххъара а байнарий сийна, йист ца хулаш, минот яккхар.

«Вай барт болаш духъаль-

оттар хилда терроризма, цхьана эшайола хьалхашка нийлуш йола халонаш. Вай массане а юкъара декхар да, во цардаржийтара тIехъа къахьегар, гонахьарчарна зулам ца далиьта, во дIа-юха ца даржийта», — аьлар ГIалгIай Республикан Халкъа Гуллама кулгалхочо ТIумхой Мухьмада.

Машений даьшкара гIод хьадаьккхар пирстопаша

Султиганаькъан Йоакъап

115 эзар сом гIод хьагулдир пирстопаша, ГИБДД болхлошца рейд еча юкъа.

«ДIайихьача рейдо хьахьекхар, шин оагIон болхлой цхьана арабаьнна дIахьош болча балхо дикка пайда белга», — йоах тхогарча хоамо.

Иштта йола рейдаш хIара кIира дIакхухьаргIолаш я вай республике, цунга хьежжа, шийна тIалатта декхар теркалде деза сага.

<https://r06.fssp.gov.ru/> сайтага гIолла ха йиш я, шийна тIалаттача декхара хьаьхьа.

Наха низ бара духъала де дезарех дувцаш йола кхетаче хилар эрсий театре

Гаьгенаькъан Мартина

Наха низ бар яхача зулама духъале лоаттаеш долча денна хетаяь кхетаче дIайихьар, вай республикерча эрсий драматически теа-

тре.

«Театра исбахален кулгалхо волча Базорканаькъан Микаила шоай болхлошта дийцар, низ бар яха зулам цхьакхка тайпара даржаргдоацаш

дIабыхъа безача наькъах, кагирхошта юкъе кхыдола бахьанаш хьалхаувттадеш, къайлагIа терроризма никъ лелабергбоацаш, массавар фийла хила везилга», — йоах тхогарча хоамо.

«Тахан вайх хIаранега кхоачаш, доккха во да из! Наха низ бечар наькъаш тедаргдола, кхувш латтараш цу хIаманна духъала хургбола болх ба вай лоаттабе безар», — аьлар Базорканаькъан Микаила.

Ишколашта юхе кхерамзлен гургалаш хургда

Султиганькъан Йоакъап

ГІалгІайчен ишколашта юхе, дешара шу дІадолалуш, кхерамах хоам беш дола гургалаш хургда. Царца къалхадоккхаш да бераш машенах лорадар, ца доагІача моттигашка навкъал дехъа цадалийтар. Цу тайпара, Эбарга-Юрта № 5 йолча ишкола юхе, Международни урамагІа еррига навкъа ГІирмаш ИоегІай, цига водителашта хоалуш да малагІа хана шоай лаагІа беза, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГІалгІай Республикан Шолжа кхален администраце.

«Дешара моттигашта юхекхоача хана, моллагІа йола транспорт лаагІа езаш я. Массаз а фийла хила беза водителаш цу моттигашка. Керда дешара шу дІадолалуш, бераш дукха жул, иштта навкъал дехъадолалаш, башха хысап хилац цар, шоаш зІамига хиларах», — Йоак хоамо.

Сийрдача басарца хъекхача навкъа тако берашта таро лу дикагІа навкъа хъал теркалде, кхерамзленна Іалашо е. Из деррига берашта деша аха а юха чубаха а кхераме хургйоацаш деш да.

Наьсарен куц тоаду балхаш дІадоладаьд

БІарахой Муслим

Укх деношка Юбилейни оалача даькъ тІара, Базорканькъан проспекта тІара, Наьсарен шахъара кхыдолча урамашкара баьцаш дІахьокхаш дола балхаш дІадоладаьд, яхаш, дийцар «Сердало» газетага цу даькъ тІарча администрацен зарбан болх лелабераша.

«Цунца цъхана балхаш дІадихъар шахъара бурчолгаш тоадеш, дохадаь бІоагІий тоадеш, хин гІувнашта ногІараш тІадекхаш, уж дІакъовлаш.

Дехар ду шахъара бахархошка, шоаш лелаш йола моттигаш цІена лелае, вай шахъара куц-сибат тоадеш хила, из лостам болаш лелае», — аьлар мэре.

Хъалхара гургал бийкар

Іарчакханькъан Сали

Массайолча вай мехкарча ишколашка санна, хъалхара гургал бийкар СурхотІарча ийс шера дешача ишколе а. Гуйрийна денз, ишколагахъа (хІанз уж хъоашалгІа ба юртарча № 1 йолча ишколе) болабеллар дешархой, кийчбелна, гІадбахар юхь тІа долаш. Цъабарий бе зизаш доаккар. Иштта царца баьккабар цъабола ноаной а.

ВІашагІкхетар дІадихъар

8-ча класса дешархоша Муцолганькъан Іалаудинеи Эсмарзанькъан Тамараси. Къамаьл даьча школан директора, хъехархоша, дешархой ноаноша даькъала дийцар бераш, дешара керда шу дІадолалуш хиларца.

Цу ишколе дешаш ерригаш 18 класс я. Дуккхача хана денз къахъегаш, балхайоккха поалхам йолаш нах ба цига хъехараш. Царех я Овшанькъан Ахьмада Аьсет, Муцолганькъан Юшала Макка, Исмейланькъан Макшарипа Сацита,

Овшанькъан Ахьмада Лида, ЗагІенанькъан Яхъьий Мадина, Овшанькъан Мухъмада Марем, Налгананькъан Іалаудина ПаьгІамат, Муцолгананькъан Заьудина ХІарон, кхьбараш.

Цига деша дагІа бераша тайп-тайпарча ханашка лакхара хъаькъалаш гойтад олимпиадашка, сочиненеш язъеча яхъашка, фестивалашка, дувцараш а байташ а язъеча балха тІа, багахбувцам дІаязбеча. Укх шера хиннача «Эрсий культурах наьна меттала» яхача

сочинене Ерригроссийски яхъе котало а 1-ча дозала диплом а даьккхад 7-ча класса дешархошо Исмейланькъан Іайнас. Ала деза, цун йоккхагІйола ши йиша из ишкол а яьккха, карарча хана Магасе университетте деша ягІа, аьнна. Цу тайпара толамаш кхы а дукха да дешархой.

ДІадахача шерашка санна, толамаш доахаш, цар дешаргда аьнна хет дІахо дІайодача хана а. Дешара шу даькъала хилда массанена а.

Берашца кхетаче йир библиотеке

ГІаздананькъан Ахьмад

Ахкан ха бераша библиотеке дІакхухъаргІола болх бир Арште йоаллача библиотекекерча къахъегамхоша. «Ахка книжка дешаш йола ха я» яха гойтам дІабихъарцига. «Ахка чакхдаларга хъежжа, тІехъара гойтам ба из. Тайп-тайпарча берий йоазанхой книжкаш оттадаьд цига хьокха.

Дувцараш, фаьлгаш, байташ ешаш хилар библиотекекан зІамига хъаьший.

Юха ишколе чуболхаш, шоашта накъадаргдола дукха хІамаш царна дайза хургда, аьнна, хет. Ахкан кхаь бетта укхача чулаьтта бераш, ишколе ухача хана а юха ца совцаш, тхоаш долча ухаргда аьнна хет тхона», — дийцар библиотеке.

Скидки 10% на все слуховые аппараты и бесплатная консультация специалиста из Москвы в «Радуге звуков»

«Радуга звуков» в Назрани — часть самой большой сети слухопротезирования в России, в которой работают больше 170 центров хорошего слуха. Благодаря опыту и регулярному обучению наши специалисты знают, как помочь практически в любой ситуации и найти подход ко взрослым и детям.

С 12 по 16 сентября в центре вас ждут:

Скидки 10% на все модели слуховых аппаратов.

Бесплатное тестирование слуха. Вы узнаете, насколько хорошо слышите разные звуки и получите заключение сурдоакустика. Расскажем и покажем, как работает слух, почему он снижается и как это вовремя заметить.

Консультация ведущего сурдоакустика из Москвы в «Радуге звуков». Подробно расскажем о современных слуховых аппаратах: какими они бывают, как работают и почему их не стоит бояться. Консультацию проводит ведущий специалист «Радуги звуков» из Москвы. В «Радугу звуков» приходят люди с разными увлечениями и возможностями, но каждый из них находит «свой»

аппарат: при выборе мы ориентируемся не только на состояние слуха, но и на личные предпочтения и образ жизни.

Пробное ношение и распродажа. Если остались сомнения — перед окончательной покупкой слуховой аппарат можно

взять домой на несколько дней и опробовать в привычной обстановке. Также мы предоставляем возможность оплатить покупку не сразу, а по частям. При этом вы не переплатите, как если бы это был кредит.

Носить слуховые аппараты не вредно: наоборот, они помогают расслабиться и перестать прислушиваться, переспрашивать и волноваться во время общения. С ними хорошо слышно и дома, и на улице, и на шумном мероприятии.

Записаться на приём можно по телефону +7 (964) 055-90-50
Центр «Радуги звуков» находится по адресу: пр-т Идриса Базоркина, 87
График работы: Вт.–Сб. с 09:00 до 17:00, Вс.–Пн — выходные

Цхъан дезале кхолха, кхаъ дезале шола даъ бераш хилар длабахача бетта

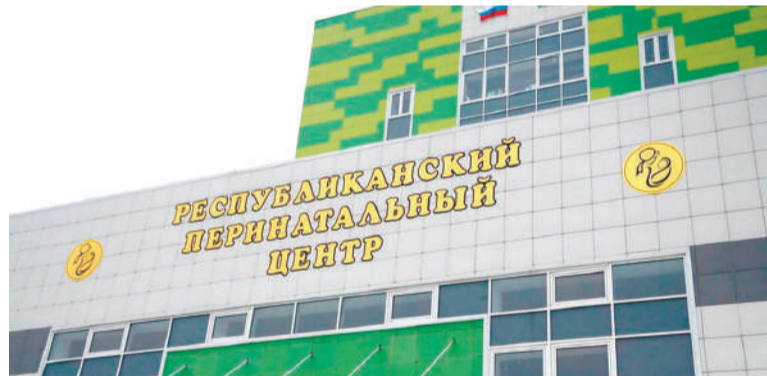
Султиганъкъан Йоакъап

манна кхо бер деннад Дала.

Дика кхаъ ба хетта Юдаъча гю эшача зламигача берашка хьожача моттигера вайга кхъар. Длабахача бетта 14-ча денгара дладоладенна из бутт длабовлца йолча хана, 276 бер малхадаълар вай мехка, Даъла кхъахетамца. Кхаъ цагъа шола даъ бераш хиннад, хлаъта цхъан фуса-

«Длабахача бетта малхаданна 276 бера юкъера 127 йилгаш я, клянкаш — 149. Эггара доккхагъа дола бер 4, 920 граммга кхоачаш дар», — йоакъа бенача хоамо.

Могаш, иразе долаш, халкхувлда вай бераш! Вахаре эггара боккхагъа, хозагъа бола кхаъ ба бер малхадалар!

Галгъайчен Илдарха-Галий тла, кхааш ийдарца къовсам лоаттабарах дийцар

Султиганъкъан Йоакъап

лабеча бувзамах, коррупцех каст-каста кеп тохаш хиларах дийцар длахо», — йоакъа хоамо.

Мэре болхлоша оттабеча маъхага хьожача, лоархлеме да цу тайпара кхетаченаш длаяхъар, долаш дола законаш

леладар. Цар таро хулит моттигашка доагълача беса доалде, коррупцеца къовсам лоаттабе.

Галгъайчен Илдарха-Галиан администратце, доал деча дакъ тларча кулгалхочун заместителя Жандиганъкъан Азраила кулгал деш, кхааш ийдара духъала къовсам лоаттабара йолча комиссен аргланара кхетаче хилар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага шахъара мэре.

«Цу кхетачен доакъашхоша дийцар керттера дий дош. Уж дар шахъара эшача хламманна лаърхла шоаш контракташ увтгаеца хана, коррупцеца къовсам лоаттабар заказашка гюлла чакхдоакъаш хилар.

Иштта терко тлаяхийтар судашка, арбитражни судашка яь чоагъо законо дладеххача беса лелаяр.

Комиссе дийцар, доал деча дакъ тларча болхлой доалахъардар, царна хьатлабоагъаш бола пайда, цар дладодаш дар нийса леладарах. Иштта СМица шахъара лаъдало ле-

Галгъай паччахъалкхен бляъ шу дузаш хилар, хоза длахъоргда

Гпазданъкъан Ахьмад

Галгъайчен культуран министрствон кулгалхочо Лянанъкъан Залинас паччахъалкхен доакъашхошта дийцар, хьатладоагъаш дола паччахъалкхен 100 шу дизара цай дладахъа дезаш хиларах. Доккха цайш хургда Москве, Минске, Галгъайче, кхийолча Россе моттигашка.

«Керттерча декхарашта юкъе хургда Паччахъалкхен Кремлёвски Цагъа, РФ Паччахъалкхен Думе, Федераци Совете, Минск, Самара яхача шахъарашка Галгъай Республикан Ди дладахъарга кийчо яр.

Галгъайчен культуран болхлой тоабаш, мехка тайп-тайпарча моттигашка концерташ ийца гюргъя. Иштта дла-юха кхухъаш бола республикан музея гойтам а хургба, хлаъта Третьяковски галерее, Эрмитаже Галгъайчен экспозицеш хьаелларгъя. «Галгъайче» яха паччахъалкхен хилара ансамбль, иштта «Магас» халхарий, иллей ансамбль кийчлуш я, белгалара чулоацам бола хореографе концерташ влшагъодохкаш.

Цул совга, 100 истинга длаяха ханаш» яха балхаш а да, хьадеш латташ.

Арахецаргда мохк тлабола, исторе, этнографе книжкаш, оазархой байташ, кхоллама балхаш тладола книжкаш: «Берашта лаърхла ховли-довзалеш», («Загадки для детей»), «Галгъай ловзараш», «Дикагъа дола Галгъай бляъ илли», «Сакъердаме дувцараш», Галгъайчен театра искусство ювцаш дола книжка, иштта кхы дуккхадараш а», — аьлар «Сердало» газетага Галгъайчен культуран министрстве.

Фалхана Галай хьал саготдайташ да

Газдананькъан Ахьмад

Жайрахьа — Эса ЧӀожерча музей-заповедника болхлой тӀахьожам лоттабеш ба Фалханарча ГӀалашта. Таханарча дийнахьа цу кхерех хьаяьча ГӀалай хьал дика дац.

«Фалхан оалаш йола ГӀалаш Маьтлоаман кӀалхӀа я. Тахан цунна чуйоагӀаш я тӀема ах ГӀала, тӀема кхо ГӀала, иштта нах чубахаш хинна шийтта ГӀала. Цу ГӀалай дозон тӀа хьалхара бусалба наьха маьждиг а да.

Цигарча ГӀалай хьал миш-тад хьожаш, оаха дӀабиьхьача балха тхона гучадаьлар, лакхера пена цьха са чухарца болабенна хилар, иштта тӀема ГӀала ах чухарца яр, хьалхагӀа цига меттаоттаяра балхаш дӀадиьхьа хиннадале а», — аьлар музей-заповедника болхлоша «Сердало» газетага.

Фалханарча ГӀалашка хьечачул тӀехьагӀа, гучадаьннар дӀадахьийтад ГӀалгӀайчен культурни тӀехьален ГӀишлош лораеча пачахьалкхен комитете.

Керттерча урамаш тӀара сердал тоаеш латт

БӀарахой Муслим

ХӀара кӀира хулаш йола кхетаче дӀайихьар Наьсарен шахьара мэра Йовлой Урусхана. Цо бектокхаме болча болхлошта тӀадиьлар; шахьара керттерча, доккхагӀа долча урамаш тӀа, царна юкерча вахара хьашташца ювзаенна моттигашка сердал кердаькхар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага администраце зарбан болх лелабераша.

«Цига де дезаш дола балхаш дӀадоладаьд, урамашка сердал кердаьккхаш латт. Масала, Наьсар-Кертен кура тӀарча МутагӀалананькъан, Эсамарзананькъан, Южни урамаш тӀа сердал дикача оагӀорахьа эргаяьнай. ДӀахо Наьсарен Центральни кура тӀарча Кхоартой, Йовлой урамаш тӀа цу тайпара болх дӀабахьа лерхӀ», — аьлар администратеца.

Беркате кхача

Ярмаркашкара хӀама эца ловраш, денна дукхагӀа хул

Султигананькъан Йоакьап

Гуйре массахана эггара беркатегӀа йола ха хиннай. Тайп-тайпара хьасаш, сомаш, юртбоахаме хьахила йиш йолаш мел дола даараш, ялат даржаш йола ха я из. Ше дӀадийнар гуйран хана чуэца эттача, Дала хьаьденнача беркатах дог ловзаш, бӀарг сийрдабоалаш, бокьонца дола цӀай хул кьахьегамхошта.

Тахан дуккха бахархой, цу дог гӀоздоаккхача балхах чуйинна боахк, вай мехкарча тайп-тайпарча моттигашка. Фу хургда ший мехкарча цӀенача лаьтта хьахиннача беркатал хозагӀа?.. Уж кьахьегамхой ба вайцига унахцӀена кхача лоттабераш. Цудухьа геттара лоархӀаме да, касткаста республике ярмаркаш

еш хилар. Ярмарке баха, шоай мехка хьахинна хӀама эца ловраш дукха ба вайна юкье. Из беркате гӀулакх вай республике дӀадоладаьд, мехкадас Келаматананькъан Махьмуд-Ӏаьлас соцам баь. Юрташка, шахьарашка бахача наха чӀоагӀа лов, ярмаркаш каст-каста хилар. УнахцӀена кхача эца йиш хиларал совгӀа, маьха а чухьнахьа хул цига хӀама.

Цу моттиго хьагойт, мехкахошта юкье беркате бувзам болга, хьаьнала кьахьега ловраш хӀара денна дукхагӀа хуллуга. Вайна дагадоагӀа-кх, дӀадахача шера базараш тӀара маьхаш урагӀдахача хана, дукхагӀа мел бола бахархой ярмаркаш йолча тӀалаттар, шоайла хетташ лорадора из хургйола ди. КӀеззига хинна а, маьха чухьнахьа хӀама эца йиш йола моттигаш яр наха езараш. Та-

ханарча дийнахьа хала доаккхаш дола цӀена ахча лораде гӀерт фусама-ноаной, дай. ХӀаьта ярмаркаша дикка гӀо дунаха цу даькье. Дукха ха йоа-

цаш, РФ президентаца Владимир Путинца хиннача кхетаче вай мехкадас Келаматананькъан Махьмуд-Ӏаьлас дийцар, республике таханарча дийнахьа латтача экономически хьалах. Республика кулгалхоцо белгалдир, кхачан маьхаш аьца далийта гӀертташ, болх лоттабу оаха, аьнна. Из гӀулакх аттачахьа доаккхаш я еш йола ярмаркаш.

«ТӀаьдетташ дола маьхаш лохдара тӀехьа, ярмаркаш дӀакхухь оаха республике. 2022-ча шера 30 совгӀа ярмарка дӀайихьар мехка, царех цьхьацӀаяраш динцарча цӀайшта хетаяь яр», — белгалдир вай Мехкадас.

ГӀалгӀай мехка кӀеззига бац, дукха бераш дола дезалаш. Кьилбаседа Кавказе дахача кхьдолча кьамашта юкье санна, вайна юкье а даьржа да, тхьовра денз, эцаш йола хӀама дуккха, тӀехьа тӀадоагӀача де-ношта лаьрхӀа эцар. ЧӀоагӀа аьттув болаш хул ярмарке-ра кӀа, даьтта, хьасаш, сомаш, шура, кхьдола даараш цкьа хьайица, шортта тоьбаргдолаш дӀаоттадича.

Эггара дукхагӀа вай бахар-

хоша ярмаркашкара ийер фуй аьлча, хIара кхалсага даа хIама кийчдеш эшараш хул: дулх, котамаш, хьоар, кIа, дуга, гарзаш, хаьсаш, шура, нахча, тIоа. Уж еррига хIамаш шун шийла-лорга чу йолаш яле, сапаргIага йолаш, хийцца тайп-тайпара кхача кийчбе йиш йолаш я моллагIа кхалсаг. Геттара дика хургда, республике тIалатташ бола туристаш а ярмарке бигача. Хьалха шоашта ца дайна дуккха кердадараш гургда царна цига. Цхьа беркате сурт хул, йохкачун, эчачун юкьера-дар.

Вай кьаман наха, тхьовра денз, хоза хеташ хинна гIулакх да из, дуккха нах гулбеннача моттиге ваха, хIама харжар. Цул совгIа, вовзар, везар кхет, цхьацца пайданедараш довза йиш я, маьха чухьнахьа вала, ала йиш я йохкаш латтачунга. Масала, хьаэц вай дукха ха йо-ацаш «Малх» яхача пхьоаллено дIайихьа говзанчий ярмарка. Цу хана Наьсаре гулбелар 40 совгIа тайп-тайпара пхьараш.

Царна юкье бар тIоарсках, дахчах, топпарах, гизгех, тхак тамашийна хоза хIамаш хьаеш бола нах, дошо хIамаш хьае-рараш. Ишттача моттигаша бок-кха пайда боаржабу вайна юкье. Дезар эца йиш хиларал

совгIа, говзанчашкара дукха хIама юмаде йиш я.

2023-гIа шу ярмаркашта беркате хилар. Вай бахархош-та цох хетачунга ладийгIаца, гуш да из. Карарча хана, Наьсарен, МагIалбика, Шолжа кха-

лешка дIакхухьаш юртбоаха-ма ярмаркаш я. Вай Мехкадас хьалхадаьккха, дIакхухьаш ба из беркате болх.

Хьалбуарг мел бола кхача, ялат да цига хьаэца. Гигант яхача беша кхебаь Iажаш ийбу

наха, лакха мах бала ца безаш, коа тIарча оалхазарашта, хьай-башта дикка чухьнахьа ялат эц. Сурхо тIарча коа тIарча оалхазарий фабрикера кхача хоржаш хул нах, геттара чаме из лоархIаш, Наьсарерча маькх

Шолжа-Шахьарера хин турбаш хувцаш латт

Султиганькъан Йоакъап

Шолжа-Шахьарерча ЦIеча партизаний ураме тишъенна, шоаш дуарг-дар дия яьнна, хин турбаш хувцаш боакх болх-лой.

«Бахархошка хьалххе хоам баьб, 7-10 дийнахьа хий хургдац, аьнна; цунга хьежжа хин кхоачам берг-болаш», — йоах тхогарча хоамо.

Шахьарерча администра-цен болхлоша лоамара хий чудола машен оттаяь цу ураме хий хьадоладаллалца. Iан шелал хьатIакхачалехь, тоае езарех я уж тайпара моттигаш.

ГIалгIайчен дешархошта дийцар экстремизмах доалача зуламах

ГIазданаькъан Ахьмад

Наьсарен кхален Пхьилекьонгий-Юртарча культуран ЦIен болхлоша, моттигерча юкьарча дешара ишколан боккхагIа болча дешархош-ца «Экстремизм-хIанзарча ханара бала» яха чулоацам бола кьамаьл дир. Цига даьмаьл лоацаш хилар исторе хьехархо, юрист Галай Х.

Кьамаьл деш, дийцар экстремизмах хьадоалача зуламах, иштта админи-стративни, уголовни бех-ктокхмах. БоккхагIарча цхьана дIахьош хинна-ча кьамаьле бераша кхе-тадир хIаравар лоравала везаш экстремизм хилар», — аьлар «Сердало» газетага Пхьилекьонгий-Юртарча культуран ЦIен кулгалхочо Горчхананькъан Марета.

хьаеца комбинато яь булкин-гаш, кексаш, батонаш ийю наха, хестаеш, дукха хул вай мехка даьккхача меза банкил-гаш мархIайоакхаш болхаш.

Нахаца кьамаьл де этта-ча, шоашта геттара безабен-на, массахана ийбу кхача ара-хецарий цIераш йоах цар, бар-кал оалаш. Белгалде деза, кьахьега ловш бола, хьаь-налча хIаманга кхача гIерта нах вай мехка хIара денна дукхагIа хулаш латтилга. Эггара лоархIамерIа дар, ше ийцача хIаманна саг раьза хилар, кхы а юхаахар, из эца ловш хилар деций?.. Шеквоалилга доацаш, хаьдда да, тIехьа тIайоагIаца хана, ярмаркаш вай республи-ке дукхагIа хургхилар, хIанз санна болх дIахо а дIахьой. Цу гIулакхах дикка беркат даь-ннад вайна! Дала аьттув боак-кхалба вай дIахо а, кьахьега ловш, наха пайданедар доар-жадеш, дIадаха!

Аьга кхера корабаьб Жйайрахьа кхалера

Гпазданаькъан Ахьмад

Гпалаш латтача моттигашка ваха лийннача вай мехкарча вахархочунна, корабир 30x40 бола хьекха, тоабь кхера.

Тхьаба-Ерд оалача моттигера цхьа километри ах километри гаьна иллаб из. «Хьагучох, Тхьаба-Ердаца бувзабенна ба из кхера. Дйахо тохкам бе хьожаргба цу гйулакхах бола болхлой», — аьлар тха газетага археолог волча Гаданаькъан Умалата.

Тхьаба-Ерд латтача доазон тйа дйабиллаб кхера. Тохкама болх йистебаллалца, цига улларгба из.

Рязанера берий театр доагларгда вай мехка

Коазой Мадина

Укх бетта 11-ча дийнахьа, вай республике кхоачаргба Рязанерча берий театра актёраш.

Хьалха денз яь латташ чйагйо я из, вай культурах йолча министерстве гйолла. «Кхойттлагйа седька», «Машаи чарчи» яха фьаьлгаш гойтаргда хьашаша вай берашта.

Хьакхьаьча дийнахьа журналистий, гулбенаьрий хаттарашта жоп луш хургба, Рязанерча театра тоабан болхлой. Цига дакьа лаца вийха ва тха газета корреспондент а.

Музее баьча балхага хьежар министр

Гьаьгенаькъан Мартина

Залина.

Илдарха-Гпалий тйарча музее дйабихьача балхага хьажа яха хилар культуран гйулакхех йолча министерства кулгалду Ляьнанаькъан

«Музее чу, арахьа баьча балхага хьежар министр. Кораш, налараш, тйера тхов, иштта кхьдараш а хувцаш, тоае оттаяьяр музей. «Культура»

ячака кьаман проекта гйолла дйахьош ба из боккха болх. Таханарча дийнахьа, 80% болх баь баьннаб кьахьегамхой. Чура пенаш, тховнаш шаьрдеш боахк уж карарча хана», — йоах тхога бенача

хоамо.

«1953-ча шера яьча кьаьнарча гйишлон цхьайола моттигаш лораеш, дйахьош ба болх. Юхьанца хьадаьраш толха ца деш, де гйерт уж шоай хувцамаш», — белгалдир министр.

Гпалгйайче дездергда цйихезача оазархочун Пхьилекьонгий Амира 85 шу дизар

Гпазданаькъан Ахьмад

Тов бутт йистебаллалца, Шолжа кхален берий библиотеке, «Вахара илли» яха книжка гойтам дйахьоргба. Из хетабаьб гпалгйай оазархочунна Пхьилекьонгий йабазбика Амира 85 шу дузаш хилара. Из ваьв 1938-ча шера тов бетта 2-ча дийнахьа. Ший кьаманца цхьана эггара халагйа дола вахара наькьаш нийсделар цун. Тйехьагйа исбахьален деша говзал хиларах, цунна гаргаяр философе уйлаш.

«Пхьилекьонгий Амир — гпалгйай оазархо, Россее йоазанхой Союза доакьашхо — ше мел вах дукха халонаш хьалхашка нийслуш ваьхав, цу юкье кьам мехкаьдаккхар, тйема шерашка лаьтга халонаш. Цо яздаьд массехк байташ тйайола книжка, царга гйолла хьагойт цо ший Дьаьхенцара безам, наха юкьера

гйулакх, эздел, лерхйам, йалама хозне, наха юкьера барт.

Амира уллув лаьтгача наха дика мах оттабора цун кхолла-

ма, царна дика довзар цун литературни кхоллама мугйараш, цкьа белгалдаь йийнадац цунна карагйдоалаш хиннар, цо тайп-

тайпарча вахара шерашка яздаь поэзе мугйараш», — аьлар «Сердало» газетага книжкай гойтам вйашагйбеллараша.

Кхерамзлен урокашца дйадоладир дешара шу

Султиганаькъан йоакьап

Дешара шу хьаьтга ди, ОБЖ урокаца дйадоладир МЧС болхлоша. «Вахаре лоравала, фийла хила везача хйамаех, моттигех дувцаш урок дйайихьяр республикерча ишколашка. Кхаь бетта салолаш лийннача берашта, из геттара чйагйа эшаш да. Таханара ха сатем боацаш я, цудухьа бера массахана хьалхадаха деза, новкьа лелаш, малашьб ца ховча нахаца кьамаьл деш, малагйа хйамаш лораде деза.

Моллагйа хатар цйагйа, ара ийккхача, 112 номерах телефон дйатоха езилга дагалатташ хила деза бер», — йоах тхогарча хоамо. МЧС болхлоша берашта дийцар; цйаьхха, цйи яьнна моттиг хилча, эггара хьалхарча юхьанца фу де деза, мишта хьовза веза.

Дика дешаш, шоай унахцено лораеш, боккхийчарга ладувгйаш, дешара шу дйадахьа даькьала бийцар цар дешархой.

Цун цѝи яха йисай дуккхача замашка

Гамзатов Расула 100 шу дизарга

Гамзатов Расул ший даьца Цадаса Гамзатаца

Ирчакханаькъан Сали

Укх шера тов бетта 8-ча дийнахьа, нийса бляь шу дуз, духхьал ший Селий мехка вайза ца йеш, дерригача дуненна возза оазархо Гамзатов Расул вича денз. Ховш ма хиллара, из малхаванна хиннав лоаман Цада яхача юрта 1923 шера. Хетаргахьа, аз эггара дукхагӀа вийшача поэтех цаӀ ва из. Ишколе деша вагӀаш, се тӀакхаьча цун цьха книжка дитадацар аз ца дешаш. Тахан мо дагадоагӀа «Ляьта кхестача хана» яха цун байтгий гуллам, тӀеравала ца могош, айса бийша. Цун «Тури хьармакхи» яха книжка лургда аьнна саг волча, сайга ха йоаццаше а, Сурхо тӀа вахар со, цигара гӀаш цӀа а вера, из книжка дахьаш, машенаш кӀезига лелар бахьан долаш. Со студент волаш хинна хӀама дар из.

Ишколе балха волаш, со волча юрта баькхача хьашашца вар цӀихеза хинна юрист ЗагӀенаькъан Мовлатгири (Дала кьахетам болба цох), эггара дикагӀа дола совгӀат хеташ, Мовлатгирена делар аз «Письмена» яха Расула книжка. Цунна а дезаденнадар мотташ ва со из.

Оалаш да, «овлан тӀара йоагӀа буц». Цу селий зӀамигача сага овла цох оазархо хургволча тайпара хиннав, хӀана аьлча цун да Цадаса Гамзат селий халкьа поэт хиннав. Цудухьа, дуккхача даькъе, деша говзал даьгара кхаьча хиннай цунга. Амма ший даьл а дикагӀа байташ язье карагӀдаьннад вола. ХӀаьта а, сона хеташ, дас еллача ларда тӀа «цӀа» хьалде аттагӀа хиннад аьнна хет сона тӀехьа тӀакхувча Расула. ХӀана хиннав из иштта дуненна везаш, цӀихеза, цун байташ бе-беча кьамех болча наха кьердаш? Цунна кхо бахьан да аьнна хет сона. Цкъа-дале, наха дукхагӀа дагадоахка дешаш хиннад цо ший байташ-ка гӀеттадераш; шозлагӀа-дале, Кавказерча кьамий хьаькъал мел дола хӀама чулаьцад цо, ший байташ кхоллаш; кхозлагӀа-дале, эрсий мотт ба дуккхача даькъе из дӀавовзийтар а цун сий даьккхар а. Со ала гӀерт, эрсий меттала дика таржамаш даь хиннад цун мугӀарашта.

Сенах я Гамзатова дукхагӀйола байташ? Цьхан-шин дешаца жоп дала хала хургда цу хаттара. Эггара хьалха цо яз деш хиннад ше вахаш хиннача мехках, кхьча дешашца аьлча, Даьхенах. Каст-каста хьехабу цо селий мохк, бакьда цу дешашца Росси йолга хов вайна, хӀана аьлча цун Даьхе Россеца я массахана. Цул совгӀа, Гамзатов дукха яздаьд лоамарой гадатех, ший кьаман дикача нахах, наьнах, безамах. Цу

тӀехьарча теманна, кӀезигагӀа бале, хетабаь ба цун ах кхоллам. Из бахьан долаш, кьаьстга гӀорваьнна вар из кагирхошта юкье, цар вешаш вар.

Зиракадар санна хьаькъал долаш из хилара бахьан дар аьнна хет сона, ший мехка дахача 30 совгӀа долча кьамий багахбуьцам цун бовзаш хилар. Ший цьхан байта тӀа цо аьнна дешаш цӀаккха дицлуц сона. Дика нах байча, царех хьахул аьрзеш; во нах байча, царех хьахул бӀехалаш, аьннад цо. Цул нийсагӀа а кӀоаргагӀа а ала йиш яц. Боккхача безамца дувц цо наьна (жӀайхой) меттах лаьца. ДӀайхача дийнахьа лоамашта юкье леш латташ хиннав поэт, бакьда цу хана цунна хоз гаьна воацаш тӀехвоалача шин сага дувцаш дола кьамаьл, жӀайхой (аварций) мотт хазаро низ лу цунна, из бахьане дийна вус. Иштта лоархӀаьме ба, цун сий де ховча сага, наьна мотт; хӀаьта Гамзатов из дика кхетадеча нахах цаӀ хиннав.

Дика ювшар цун байташ илешца. Еригача Кавказе цӀихеза дар цун «Лоаман зӀамига саг» яха илли. Со зӀамига волаш, Наьсарен кхален хӀара юрто даькъа лоацаш, исбахьален самодеятельностьта доккха хьажараш хулар. Нохчаша тахан а леладу уж, «Синмехалаш» аьнна цӀи а тилла. Цу хьажарашка каст-каста доахар Гамзатов Расула дешашта кхелла лоаман зӀамигача сагах дола илли. Царех ши саг дагавоагӀа сона. Эггара хьалха из сона хезар, Сурхо тӀарча Овшанаькъан Мухьмада Мустафас доахаш. Хоза даьккхар цо из; тахан из,

Гамзатов Расул ший дезалца

дезал а кхийна, кьоаналгахьа леста саг ва. Малав шоллагӀвар? Из вайна массарна возаш а везаш а хинна РСФСР гӀорваьнна артист, халхарча ГӀаппархой Мухьмад вар. Из валале массехк бутт хьалха, цунца кьамаьл хилар са. Халхарча а хилале, илlesh доахаш хиннав из, наха геттара хоза хетарех хиннад аз лакхе хьоахадаь Гамзатова дешашта даьккха илли. Яхьашка дӀа-юха кхувлаш хиннав Мухьмад, цунга из илли алийтар духьа.

Ший мохк дика бовзийташ яздаь хиннад Расула проза а поэзи а вӀашагӀувш яздаь «Са Дагестан» яха книжка, «Лоаман йоӀ» яха поэма, кхьидараш.

Хоза бовзамаш леладора вай кьамах болча йоазанхоша Гамзатов Расулаца. Царех вар Янданаькъан Жамалда, цо таржам даьдар селий поэта язьяьча поэманна. Цунца хьоашал доагӀаш вар Ведажанаькъан Ахьмад, Чакхенаькъан Саид, цар а цьхаьца цун йоазош гӀалгӀай меттала даьхадар.

Боков Ахьмада цун «ГӀарагӀураш» («Журавли») яхача илле кӀийлен тӀа бӀарчча повесть кхеллаяр. Из тахан 8-ча класе деша дагӀаца бераша Юмаеш я, «Тиша цӀа» яхаш да дувцаш дола йоазув. Цунна юкьеденад гӀалгӀай халкьа йоазанхоцо цу илleshара мугӀараш, ше поэт веце а, таржам де хьажав из царна:

«Цкъаза уйла йича, хеталу сона,
Тем тӀара цӀа ца боагӀаш биса хинна
Салтий, лаьтта ца легаш цьхан хана,
Царех хилча мо кӀай гӀарагӀураш».

(Мне кажется порою, что солдаты,
С кровавых не пришедшие полей,
Не в землю нашу полегли когда-то,
А превратились в белых журавлей).

Гамзатов Расул дукхача, доккхача паччаьхалкхен совгӀатий да вар. Литературни премеш яларал совгӀа, из вар Социалистически Кьаьхьегам Турпал, Селий мехка халкьа поэт. Вай заман чухь бахаш бола дуккха оазархой Юмабеннаб цун кхолламгара, наьха дег чу дувшаргдолча тайпара шоай йоазош де. Хетаргахьа, тӀехьа тӀадоагӀаца ноахалех бола кагирхой а хийла цун байташца шоай кхолламаш душташ, цо яьккхача лакхаленга кхача гӀерташ бахаргба.

Сона чӀоагӀа дукха езаш, цо дувца хӀамаш нийса хеташ я Гамзатов Расула «Хьам балба» («Проклятие») яха байт. Цунна таржам даьд аз, оаш а гӀалгӀай мет-

Гамзатов Расул

тала из ийишача бакьахьа хеташ:

«Хьам балба нахьара китӀа,
Гург даьнна Юухе чьаьгӀар,
Хьам балба ший шалта йитӀа,
Ботт буже, шийх хийтта хьаьгӀар.

Хьам балба байтанча гӀовна,
Палчакха, ца луча йӀовхал.
Хьам балба устагӀан овна,
Цу тӀа еце дулха ховхал.

Хьам балба сий дайна леле,
Тарвенна бӀехача хьеттах.
Хьам балба дог кхардаш веле,
Кхевьаьча наьна меттах.

Хьам балба эьхач ца кхере,
Дог дале даиман хьаьгле.
Хьам балба ший кхуврча кере
ДоттагӀчоа ниӀ кьайла вагӀле.

Хьам баьнна отталва вала,
Ювца мел Юмаьяр хӀилла.
Даьй йаьдал дицдар да хала,
Мотт йоацаш даьха е дилла.

Хьам балба сердал дӀатетте,
ДӀатетташ санна из бовно,
Е кьаьра дув баа этте,
ВоагӀавой цун деша товно.

Топ тохаш мо дега метте,
Хьам балар деха отт хийла,
Хьакимашта цо корта бетте,
Лоамашта ца хулаш фийла.

Хьам балба йицьяьчоа нана,
Ший цӀенна эьх дар тӀадена,
Хьам балба, ца волаш кана,
Вахе йижарашта зена.

Хьам балба Ювалдач кертга,
Мотт хьекха йемачоа ишта,
ВоккхагӀвар чувальча, жерга
Уллаш мо вагӀаргва мишта?

Хьам балба хинначоа зовза,
ТӀом болаш зовзачоа— шозза.
Нах йехабечарна говза,
Хьам балба дегӀо ма озза.

Деррига кьамаш да боча,
Нагахьа, вужаш е гӀотташ,
Дешаца уж дувце воча,
Хьам балба, халчаотташ.

НовкьостӀа хьам балба ловча,
Эшшача гой гучавала.
Хьам балба поэта, ховча
Вочарна товр хургдар ала.

Бакъдар дувцилга — цар керттера декхар

Журналистий барт кхета ди

Гарчакханаькъан Сали

Тов бетта бархлагла ди журналистий барт кхета ди санна лаьрхла да. Сенца кхеташ хул нонагла йолча хана журналистий барт? Эггара хьалха, сога хаьт-тача, цар барт кхет бакъ-дар мара дувцаргдац аьнна члоагІо ярца, цхьаккха тай-парча аьттонна духьа хар-цлургбоацаш хиларца. Из доагІаш да бокъонца болча журналисташта. Лораша Гиппократ дув буь, шоай болх нийса длаьхоргба аьле. Цу тайпара дув бац журналистий, цхьабакъда цар я журналистий Устав. Нагахьа санна журнали-стий мугІарашта юкьева-хавале, хьа наькъаш, болх, нигаташ дусташ, нийс-деш хила деза цо дладехаш долча хІамашца. Цхьа-бакъда, хала хете а, царна юкье а нийслу кулга цІена боаца нах, дувцаш доа хІама шийна болча аьт-тонна, пайданна эргадоак-харгдола, хоздергдола, до-ацар тІатохаргдола йоазон «Блухой». ХІаьта а дукхагІа бола журналисташ, шоаш-та хьалхашка латтача дек-харех кхеташ, наьха сатув-сам боа ца беш, цІена кьа-хьегаш, наьха хьашташ ма хулла дизагІа кхоачаш-деча дакъа лаца гІерташ, Даьхенна эшаш хилча эг-гара халагІиолча моттиге болаш, хьабоагІа. Из вайна дика гучадаьннад Укра-ине лаьрххІа йола операци длаьхоча шерашка, шоай дегІамаш кхо ца деш, пхор-

чех, лелхача дІандаргех, минаех ца кьахкаш, ре-портажаш еш болча жур-налисташа гойтача ма-салех. Царех цхьабараш бовш, човнаш еш мотти-гаш а нийсьеннай. ХІаьта а цар кхоачашду шоай дек-хар, цаІ длаваьлча, цун мот-тиг хьалаьце, цун никь длахохьош, дІаотт цхьаьк-ха. Из да-кх журналистий барт кхетар.

ДІауйла йича доккха ахча дац царна алапи санна телар, хІаьта а кадаш боацаш, дий-нахьа а бийсан а салаар фуд ца ховш, кьахьегаш ба уж. Цкъаза ах бийса ялалца е сабелгало гучаялалца вагІа везаш хул дийнахьа дІаязъь диктофона тІара материал йоашхаш. Кхы Іо ца вужаш, наб ца еш, Гуйрийна балха ваха везаш хул. Е даьха-ча сурташта юкьера газета оагІонаш тІа хозагІа товргда-раш харжа дезаш хул, уж тоадеш а дикка ха йоаккх цхьайолча бийсашка. Кхе-рам цар балхаца массахана хиннаб, болаш а ба; машар болча хана а боацача хана а.

Са ираз хиннад гетта-ра цІенача журналисташ-та уллув болх бе, уж бовза, царгара дуккха дика хІамаш хьаІомаде. Масала, аз болх баьб Лаьнанаькъан Кера-ма-Хьажий Мустафайца. Со «Сердало» газете балха ва-хача хана, хьалха кертте-ра редактор хинна из, пенсе а ваха, цига таржамхочун болх бе Гийнавар. Визза ин-теллигент вар из воккха саг; йистхиларца, вахарца,

варца, хьаькъалца, эзделца... Кхы длабІаьхбе мегаргбар цун дикача оамалий мугІ. Миччахьа ше вале а: шахма-тех ловзаращца, Гуйранарча планёрке, йоазошта юкье нийслуча гІалатех дувцача — цІаккха тоам боаца дош арадалийтацар цо ший ба-гара. Балха хьавар, чувхар мел нийса, ха ца туллий-таш леладора-м дувца дезац. Цхьа хІама во дар аьнна хет сона цу ханарча а таханарча газета оагІонаш тІа, гІалгІай меттала арадаьннача йо-азонна таржам даьр малав яздацар цунна кІалха, дух-хьал автора тайпан цІи язій-йа Іара. Нагахьа санна Лаь-нанаькъан Мустафас таржа-маш даь йоазош, кІалха цун тайпан цІи увтгаеш, белгал-даьдаларе; тахан бІарччача книжкаца арадаха йиш яр уж. Вай деношкарча тар-жамхошта а журналисташ-та а царех дикка пайда барг-бар, аьнна а хет.

Иштта са ираз хиннад Куркьанаькъан Солсбик бІаргаго, вай Сибре а дига-ле «Сердало» газете болх баь саг вар из. Цун воІ ва дешай маІан лу «ГІалгІай-эрсий до-шлорг» оттадаь, филологи-чески Іилмай доктор хинна Куркьанаькъан Аламбик. Аз болх баьб кьаьнарча журна-листех цаІ хиннача Тебой Ту-ханаца, Котанаькъан Султан-гиреце, Хамхой Мустафайца, Майсиганаькъан Саламхана-ца, Кьоастой Башираца, Ов-шанаькъан Султан-Хьамида-ца, Абаьданаькъан Бекаца, Дахкилганаькъан Шукреца. Уж бар шоай болх ховш, яь-

йолаш, барт болаш хинна журналисташ. Кьаьстта а белгалдаккха безам ба са, цхьан дийнахьа, иштта барт болаш тхона тІехьа кхаж а тесса, 1982-ча шера цу кьаь-нача журналисташа тхо кхо саг: Шаденаькъан Хьусен, Вешкаранаькъан Мухьмад, со — шоай мугІарашка (жур-налистий) дІаййца хилар. Дукха ха ялале, цхьан дий-нахьа хьаделар тхона СССР журналистий Союза доакъ-ашхой хилара тешал деш дола билеташ.

Журналистий барт хилар го йиш я таханарча денош-ка а. Масала, дуккхача ше-рашка гІалгІай кьаман юкь-ара газет «Сердало» араду-лар эрсий меттала, нагахьа мара хилацар цу тІа наьна меттала даь йоазув. Вайяр санна йолча зІамигача ре-спублике шиь эрсий газет сенна деза яха хаттар оттар хийланена хьалхашка. Царех цаІ длаьковла дезар, е цаІ эрсий, вож гІалгІай меттала (ший хила дезаца беса) арадаха дезар. Низт-кьало де дезаш хІама дар из, хІана аьлча редакце виса-вацар гІалгІай меттала язде ховш саг, уж берригаш эрсий меттала яз деш бар. ХІаьта а, шоаш барт болаш хиларах, хала дале а, из гІулакх хьа-дергдола кулгалхой газета керте нийсбаларах, тахан кьаман кьаьнагІдола газет арадувл алхха наьна мет-тала. Иштта хул журнали-стий барт, шоаш хьаде бен-нар, юха ца боалаш, хьа-деш. Цу тайпара барт шоаш-та юкье хилар хьагойтар цар

укх шера газета 100 шу ди-зара накъаболхаш а, из док-кха таьрахь дез деш а. Массавар, цаІ санна, шийна могоча тайпара кьахьегаш вар, газе-та цІай дикагІа чакхдаргдол-ча оагІорахьа болх беш.

Цу тайпара цхьаогІо хилар гаьнара денз хьадоагІаш да вай журналисташта юкье. Эггара хьалха из газет хьа-даьча Малсаганаькъан Зовр-бикаи Беков Темботай го-нахьа кхотабенна хиннаб йоазув дулургдолаш, де ховш бола гІалгІай. Цуду-хьа толамца арадувла дола а денна, дика цІи йоаккхий-таш хьадоагІаш хиннад из. Цун оагІонаш тІа кепе етгаш хиннай Озанаькъан Салма-на, Озанаькъан Ахьмада, МутаІаланаькъан Хьажби-кара, Малсаганаькъан Оарц-хой, Малсаганаькъан Мух-тара, кхы а дуккхачар йоа-зошта. Кьаман вахар тоаде гІерташ, дешар доаржадеш, культура дегІакхувлаш, кхо-ачамбоацарашта, зуламаш-та духьала лира кьовсам ло-аттабеш, хьабаьхкаб уж нах, шоай кьаман кхоане кхы паргІатагІа, сийрдагІа хи-лийтар духьа. Цох оал аьнна хет сона журналистий барт кхетар. Кхыметтел Тембо-та язъьча «Сердало» яхача байтага ГІолла гу вайна, мел шоайла барта хиннаб хьал-хара журналисташ. Кхоачам ба ер ши мугІ Іубийшача:

«Зоврбика тІехк я хьо,
Тембота дулх да хьо...»

ТІехки дулхи шоайла мел гарга да массарна а дика хов

аьнна хет сона. Иштта шоайла барта хиннаб вай хьалхара газет хьакхелла нах.

Техьа тлакхийнарашта юкье а дар иштта хоза бувзамаш. Духхьал балха болча хана хинна ца деш, салолача хана а бар уж цхьана. Балхара ма баьллинге, шоашта салала, багла, дунен кьамаьл де болхар Шолжа-Галий тла хинна журналисташ, цхьана влшагI а кхийте.

Даим цхьана хулачарех бар Шаденаькъан Хьусен, Вешкаранаькъан Мухьмад, Кьоастой Башир, Цисканаькъан Мухьмад-Башир. Цкъаза цар тоабача нийслора Москвера хьалвена Тлоаршхой ИбрахИм, Кьоастой Галихан, Шолжа-Галий Тлара Малсаганаькъан Ахьмад, Угурчанаькъан Азматгири, Гаьгенаькъан Гирихан, Хьоашаланаькъан Иаьла, дукхаза царца шун тла вагла вийзав са а. Тахан длауйла йича, цу нахах лаьца дувца эттача, «кхоллама низ» бар из аргдар аз, хлана аьлча республике царга кхоачаргболаш йоазанхой бацар цу хана. Иштта дика журналисташ а бар царех дукхагIбараш. Цабахале, дикка ха юаш баьгле, салеле мара дла-юха бохачар уж. Саг йоагIа, йодача цхьана бар. ДагадоагIа, Овшанаькъан Султан-Хьамида виий, Советски Союза Турпал волча Руслана саг йоагIа дикка тхоаш даьгIа, Хамхой Мустафай виий саг йоагIа влшагIкхийтта сакьйирда. Хлаьта белггаларча фусамашка салолача деношка длахьош хинна ханаш-м дуккха хиннаяр.

Тахан журналиста уставо дукха бокьонаш луц Союза доакьашчоа. Хьалха цунна квартира лора, цхьацца кхийола бокьонаш яр. Из длаьдннад. Ткъаь пхий шера Союза доакьашхо волаш хьавена саг, мукьа журналист волаш цо къахьийгададе, цу кийлен тла пенсе ваха йиш йолаш вац, моллагIа цхьан балха моттиге длаьзвэь хиннавеце. Из, сога хьаттача, нийса дац. Массаболча журналисташта хьабе болх хилац цхьайолча моттигашка. Балха веце а, яз деш хиннав саг, журналистий Союза чувоагIаш а хиннав. Хлана даглац цунна пенсий? Из хаттар аз шийна хьалхашка оттадича, цунна нийса жоп цадалар духьа, цхьа фуньаьк даьр-манаьк даьр аьнна, лерттIа жоп ца луш Ийра Москвера хьалвена Россе журналистий Союза председатель. Укхаза а барт кхета безар аьнна хет сона журналистий, шоай бокьо хьаеа. Цу тайпара цар барт кхета беза моттигаш кхы а корайоагIаргьа журналистий Союза устав Иийишача.

Тахан журналистий барт кхета ди да. Дала барт цаI болба вай массадолча хьаналча, ценача, дикача хламанна тлехьа.

Вахара сердалонга кхача гийртаб гIалгIай

Дерригача дунен юкьера дешар доаржадара Ди

Гарчакханаькъан Сали

Вай кьаман дуккхача дикача белгалонех цаI хиннай, дешара сердалга кхача гIертар. Ширача замангара денз; кхыметтел кьаман йоазув, арадьнна наьна меттала цхьа книжка доацача хана; хлаьта а деша гIерташ, эрсий мотт Юмабеш, лакхара дешараш дешаш хьабоагIаш хиннаб уж. Масала, берригача гIалгIай мехка цаI мара ишкол йоацача заман чухьа, цига гIалгIай мотт Юмабеш хиннабац, амма цига дешаш хиннача вай кьаман берех боккхий хьакимаш хиннаб, йоазанхой хиннаб. Цунна дола тешал да Заьзганаькъан Бейсолта Идрисеи Гойганаькъан Сипсой Иаддал-Хьамидеи вахар. Хьалхарвар Москверча юртбоахама институте деша ваха хиннав, тлехьагIо ГIалгIай автономни областа эггара хьалхара паччахь хиннав цох; шоллагIчох цихеза йоазанхо, революционер, гIалгIай облысполкома культурани искусствайи отдела кулгалхо хиннав. Ишкол яьккхачул тлехьагIа, цо дийша хиннад Новочеркасскерча Донской юкьарча училище, цул тлехьагIа Москверча Шанявске цIерагIча сайранарча халкъа университетте.

Ала деза, советий Иаьдала хьалхарча шерашка дийша гIалгIай кIезига хиннаб, аьнна. Цудухьа вай мехка коллективизаци йолча шерашка, наха юкье дешар даржаргдола хлама де гийртаб кьаман дикагIбола викалаш. Цу гулакха хьаеллаш хиннай ишколаш, дешанза хилар дIадоаккхаш йола ликпункташ. Уж кхыметтел гаьнарча лоаман вай юрташка а тлехьа хиннай. Цунна къаьгта тешал деш я 1933 шера Озанаькъан Илеза Ахьмада язъь хинна «Сердалонга болх» яха байт. Цунна эпиграф яь, цо яздаь хиннад «Раьза хинна хетаю Оалкамарча кхалнаьха ликпункташта». Хьагучох, Оалкама цу тайпара кхалнахага дешийташ йола пункташ цаI хинна Иййнаьц, хлана аьлча Илеза Ахьмада «ликпункташ» аьнна, дукхален таьрахье доаладаьд из дош.

Стихотворени ше Юийишача, кхетаде хала дац вай кьаман кхалнах а дешарга кхайда хилар, из никь тIаьца атта хиннадеце а. Малача наха юкье хиннаб, къаьстта хьал дараш, кхалнах шоай цагIа баьгIаца бакьаьха хетараш. Кердача Иаьдало болх бу юкьара моттигаш (колхозаш), кхалнаха дешаргдола пункташ хьайийллага, истий а юкьара хургба яха харц хабар арадаьккха хиннад цар. Цудухьа кхалнаха хала хиннад, цагIарча малача сага из никь бийхка хилча, цунна духьал а яьнна, Илма Юмаде, мехка накьаяргIола балха говзал караерзае. Из тема дикка ювцаш хиннай вай хьалхарча йоазанхоша шоай кхолламашка гIолла. Цу хьакьехьа язъь я «Салихьат» яха Малсаганаькъан Оарцхой пьеса, дикка цох хьокхалуш я Озанаькъан Салмана «Урдуви Тамареи» яха поэма, цу деша доккха дакъа хетадаьд ший «Шелбена кхуврч» яхача романа тIа Ведажанаькъан Ахьмада, цу тайпара чулоацам болаш я Озанаькъан Ахьмада «Йийи» яха байт, кхыяраш.

Хлаьта а кIезиг-кIезига боалаш, сердалга боалаш лаьгтаб вай маланах а кхалнах а. Къаьстта из дика ха йиш я, тахана-

ра вахар зийча. Журналист волаш 50 шу даьккха хиннача Майсиганаькъан Саламхана дIаязъьяр вай кьамах мел болча Илма докторийи кандидатийи цIераш а тайпан цIераш а. Уж бIаьш бар, хлаьта лакхара а юкьера а дешар дийша нах вай дагарбе отте, уж гетгара дукха хургба, дагарбаь ца даллал.

Мишта дIайолалуш хиннай кхалнаха юкье дешар даржара юхьиг? Из дика гойт вайна лакхе хьоахьяьча, Оалкамарча кхалнаха хетаьйча стихотворене. Деш вай цунна юкьера цхьадола доакьош:

«Къаьга денача дено
Деррига дуне хьест,
Мух хьекхачаьх, хена
Корта меллашха лест.

Дехьар-сехьар хьаухаш,
Лелаш кхалнах ба,
Ценошкара араухаш,
Деша болхаш ба.

Елаш я цар юхьмараж,
ЧоагIа раьза ба;
Истий, жерой, мехкарий
Деша гIерташ ба.

Лоа а деша, наькъашка
Долхаш хилгаш да.
Бе а доакхаш, исташка
Абаташ а да.

Кхалнаха дешар ца дезаш,
МоастагIчо мIара тувс;
Из моастагIа шоашта ца везаш,
Из кхалнаха юстаракхувс.

Кхерам, меткIаьленаш, оапаш
ОарцагIадоахаш кулак воалл.
Тешац кхалнах. Ух уж деша,
КхоссаргIа Ю тIера лоал.

Сабарде, ма ел шоай гIараш!
Кхалнах дешаш боахк.
Цар массане а юхьмараж
Книжкаш тIа йоахк.

Ликпункташкара хьахозаш

Кхалнаьха оазаш я:

— ...ВлшагIтоха колхозаш!..
— ...Колхозаш дика я...»

Цу кхалнаха дIаболабаьча наькьах хьахиннаб гIалгIай кхалнаха юкье эггара хьалхара лор хинна Тутайнаькъан Аьсет, тIема хана медийша хинна Албохчанаькъан Тамара, хьехархой Укуранаькъан Тонтий Тамара, Малсаганаькъан Кураза Фатима, Гойганаькъан Иаддал-Хьамида Зарема а Аза а. Таханара вай кхалнах гетгара гаьнабаьннаб дешара а вахара а массадолча доакьошка: Илманца, спортаца, культураца, литератураца, иштта кхы дIахо а.

Хлаьта а белгалдаккха деза, наьна мотт Юмабара гулакх вай талмаста дита хилар. Цу хьакьехьа каст-каста язду йоанхо йолча Кхузанаькъан Ингас, дукха ха йоацаш телевидене ше кьамаьл деш, гIалгIай мотт Юмабара вай тлехьадиса хилар хьоахадир Илма-тохкама института болхлочо Гарапханаькъан Лейлас. Из бакьда. Дика хургьяр аьнна хет сона, ишколе из мотт Юмабе цатугарашта, лаьрхIа хIара юрта Оалкама хиннар санна кхалнаха а малача наха а йола ликпункташ хьайийллага. Тлаккха кIезига баь а шоай наьна мотт теркалбе мегар юрташкарча наха; шаьхьарашка бахарий бераша а хьакимий бераша а из Юмабергхиларах бокьонца дог дилла язду аз ер мугIараш.

Тахан дуненна юкьера дешар доаржадара Ди да. Хлаьта вай мотт леш латтача, дIабоалаш латтача метташта юкье дIаязбаьб ЮНЕСКОС. Хлана язбаьб хатта дезаш дац, вай Юма ца бендаь язбаьб. Таханарча дено дагадохийта деза вайна, вай кьаман мотт дIабоале, вай кьам а дIадоалилга. Из яхаш дIаихаб укх дунен чура вай дикагIа бола кьонахий, бакьда ладувIараш дукха-м гуц сона. Ю а хайша, шоай наьна меттала, гIалат доацаш, язде ховш бола нах, шергара шу мел доал кIезигагIа хулаш латт. Вай массане саготде дезаш хIама да из.

Хин хьалага хьожаш хилар лораш

Султиганькъан Йоакъан

Вай мехкарча Іамашкара хий малагІа хьале да дувцаш, хилар Мехкадаьга цу деша тІахьожам лоаттабеча моттига кулгал деш вола Кьамурзой Борис. Мехкарча Іамашкара хин хьал, эпидемиологически оагІонга диллача, мишта латт хьежар цу даькъ тІара болхлой.

«Дабихьача тохкама балхо хьахьекхачох, Наьсарерча, Илдарха-ГІалий тІарча Іамашкара, Шолжа чура, Эса чура хиш санитарни хьал лола долаш да», — белгалдир Кьамурзой Бориса. Наьсарерча, Илдарха-ГІалий тІарча Іамашкара хоаденнад гелминташ, колифагаш, бактереш. Цул совгІа, Шолжа чу, Илдарха-ГІалий тІарча Іам чу цхьа харцахьа хІама чумессаялгга гучадаьннад. Цу моттигашкар-

ча администрацей болхлошта тІадиллад, хи чу бІеха, зене йола хІамаш чутувсаргІоацаш тІахьожам чІоагІбе, аьнна.

Мехкадас техкар, цу моттигашкара лийца чкьаьрий даа йиш йий, аьнна. Роспотребнадзора кулгалхочо яхачох, унахценон зе дергдоацача тІапара кийчбича, цу чура лаьча чкьаьро зе дергдац; бакьда унахценонна зе деш хургда цу моттигашкара хий, лувчаш воаллача хана кер чу доде.

«Санитарни хьал цу хишка телха долга гуш да. Из цхьа тасса дита йиш йоацаш, вай масадараш оарцагІдаьнна, тоаде дезаш гІулакх да», — аьлар вай Мехкадас. Цу гІулакха бехтокхаме болчарна тІадиллар республикан кулгалхочо, хин тІахьожам лоаттабе, санитарни хьал талхаргдоацараш лораде, хан-ханнахьа хин хьал тохкаш бола болх дІахьаь, аьнна.

Хьуна тІахьожам лоаттабар чІоагІдаьд

Султиганькъан Йоакъан

Іалама гІулакхакх йолча министерствон болхлоша хьуна лоаттабу тІахьожам чІоагІбаьб. Іаьдала бокьонах дола каьхаташ доацаш, хьунагІа чарахьал деш лелаларашца болх дІахьухьаш латт. «Хьун боахама зе даь моттиг карарча хана гучаьнна-яц, бакьда тІахьожам дІахьош ба.

ДІабахача бетта 19-ча дийнахьа денз, дІайолаеннай хьунагІа чарахьал де йиш йола ха. Чарахьал де бокьо яр ва, чарахьий каьхат долаш, герз леладе Іаьдало бокьо енна саг», — белгалдир цу гІулакха тІахьожам бераша.

Белгалде деза, хьун бокьонаш лораеш боацаш, шоай хьаштдар хьунагІа леладераш Іаьдало бехтокхаме озарболга, гІод деттаргдолга. Бокьонца вола чарахь ва, хьун боахам лорабеш, Іалама зе хургдола хІамаш юстардоахаш, Дала еннача Іалама хозала, берката хам беш вар.

ГІалгІайче тохкаш да, ГІажарий-Юртал арахьа нувхаш лотаялара бахьан

Султиганькъан Йоакъан

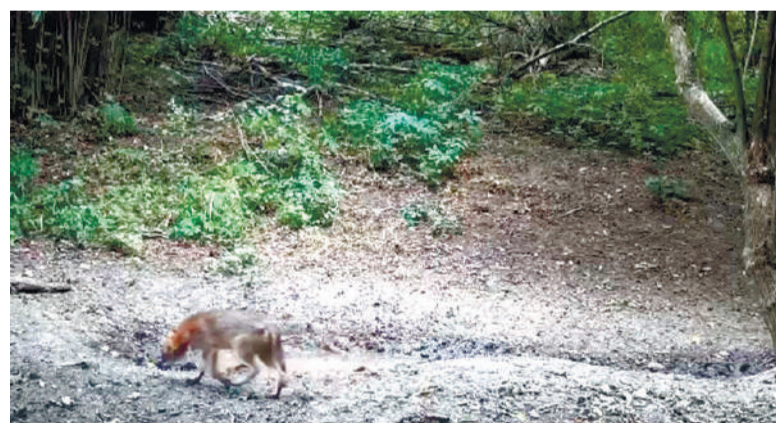
ГІалгІайчен ГІажарий-Юрта, Іалам лорадераша тохкаш да, нувхаш лотаялара бахьан. ГІалгІай Республикан Іалама ганзий, экологен министра декхараш кхоачашдеш вола Хьулахой Саварбик хІанз укх сахьате цу моттиге ва, яхаш дийцар «Сердало» газетага моттигерча министерстве.

«Из цига вахара бахьан, кхалаж тІа дІахьайсача чІоагІаца нувхех цІи яьнна хилар дар, хетаргахьа, 100 квадратни метр

хиллал моттиг дІалоац цо. ХІанз цига нувхаш йоагаш хиларах, дукха кІур латташ, из кьаьстга мел моттиг дІалоацаш я ха хала да», — йоах тхога хьабайтача хоамо.

Министраца цхьана цу моттиге хьабайкаб «Экосистема» оалача ООО викалаш, Росприроднадзора болхлой, иштга цига кхача безаш ба Шолжа кхален, ГІажарий-Юртарча администрацей викалаш.

ГІулакх довзараша белгалдергда, кхалаж тІа лотаенна цІи дІайоаяра хьалхарча арІагІа де дезар.

«Мангалхо» яхь дІахьоргьа вай мехка

Гаьгенаькъан Марина

Вай мехкарча бахархоста юкье, «Мангалхо» яхь дІаяхьа лаьрхІад.

«Вай кьаьстга мохк хьабича денз, 99 шу дизара хеттадаь да из гІулакх.

Магасерча мэре гІо деш, дІахьош я яхь. Мангал хьакхара говзал гойташ, хургба бархІ тоабан юкьера, тайп-тайпарча вай мехкарча моттигашкара нах. Царга хьожаш хургба студенташ, Іаьдала болхлой, бахархой. Котбаьннараш белгалбергба хозача совгІаташца, грамоташца», — аьлар мэре.

Иштга йолча яхьаша наха юкьера барт, кьаьгемцара безам чІоагІбу.

Сурташ доаха гІирс оттабаь, хьун оакхарашка хьежар

Коазой Мадина

Яндарерча, Сурхо тІарча хьунашка дахача оакхарашта ялат оттадеш хилар, Наьсарерча хьун боахама кулгал ду

Щечой Хьасан, ший новкьосташца. ХьунагІа Іеш дарашта хий, кхача оттабеча дийнахьа, цар вахар хьагойтаргдола сурташ доаха гІирс оттабар цига. Иштга царна дайра,

дукхагІа оакхарий хий оттадаьча моттигашта тІаухилга. 100 литр хий оттадаьдар цар хьун юкье.

«Укхаза ца гуш оалха-

зар, хьайба дац. Лийгаш, чхьагІалкхаш, хьун кхокха. Из чІоагІа лоралуш оалхазар да. Карара хІама юарех дац из», — дийцар Щечой Хьасана.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредители: Правительство Республики Ингушетия и ГАУ «Общенациональная газета «Сердало»

И.о. главного редактора: Султыгов Я.С.

Адрес Правительства РИ: 360001, г. Магас, пр. И. Зязикова, 12.

Адрес редакции и издателя: Республика Ингушетия, 386101, г. Назрань, Тер. Центральный округ пр. И.Базоркина, 60. Тел.: 8 (8734) 77-11-84 Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована Управлением Росохранкультуры по ЮФО. Рег. номер ПИ № ФС 10-6526 от 5 марта 2007 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в компьютерном центре редакции газеты «Сердало». Время подписания номера по графику в печать: 6 сентября 2023 г. Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не совпадать с позицией редакции. При перепечатке ссылка на газету обязательна. Письма, рукописи, фотографии, рисунки не рецензируются и не возвращаются. Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве «Южный регион», с готовых диапозитивов Адрес: 357600, Ставропольский край, г. Ессентуки, ул. Никольская, 5. Заказ № 1435 Тираж: 2000 экз.

ГалгІайчен спортсмен котваьлар, эллиной-румий латарах хьалхале йоаккхача яхьашка

Гьагенаькъан Мартина

ГалгІайчера спортсмен котваьлар, дошо майдилг а йоаккхаш, Красноярске дІахьош хиннача эллиной-румий латарах хьалхале яккхара яхьашка. Цига яхьебаьлар 21 шерга кхаччалца ха яьнна-раш, аьлар «Сердало» газетага ГалгІайчен спортни латара Федерацие болхлоша.

«Янданакъан Мурад «Ади-Ахьмад» яхача спортни клубе Юмалуш ва, из цу яхьашка Красноярски края викал волаш хилар. Цу спортсмена 55 килограмм дозал даращца яхьеваьнна, «дошув» даьккхар, из толам баккхарах Мурада таро хилар Казане, тов бетта 13-ча денгара 17-ча денга кхаччалца дІахьоргйолча Россе Кубке даька лаца. Уж 21 шу кхьчарашта юкье дІахьош йола яхьаш кагирхой яхьаш хургья, — аьлар клуба болхлоша.

Федерацие даькьалавуьц спортсмен аргІанарча коталонца, дІахо а дІаяьха езаца яхьашка котало яккха низ кхоачалба цун.

Вай кьонача спортсменаша, нохчашкахьа хиннача хьалхале яккхара яхьашка, толам баьккхар

Гьагенаькъан Мартина

ГалгІай Республикерча эллиной-румий латарах болча кьонача спортсменаша даька лаьцар, нохчашкахьа дІахьош хиннача хьалхале яккхара

яхьашка. Цига бар 2011-2013, иштта 2008-2010 шерашка баьраш. Уж яхьаш хетаяь ярнах низ бара духьала кьовсам лоаттабара Денна, яхаш, дийцар «Сердало» газетага цу латарах йолча вай Федерацие.

«Сейнарой Мухьаммада (32 кг), Гандоранакъан Ислама (38 кг), Сейнарой Салада (35 кг) боарза майдилгаш яхьар. Мейренаькъан Ахьмада, Хамченакъан Мансура (42 кг), «дотув» даьккхар. Уж берригаш а «Ади-

Ахьмад» яхача спортни клубе Юмалуш ба.

Яхьашка, бехктотхаме хьехамчаш болаш, даька лоацаш хилар Хамхой Ислам, Йовлой Іусман», — йоах хоамо.

Арарча гимнастиках йола яхь Шолжа-Шахьаре кхьачай

Султиганакъан Йоакъап

«Вошал» яхача, Даьла духьа наха гІо деча ганзо воркаутах (арарча гимнастиках) йола яхь дІайихьар Шолжа-Шахьаре. «Спорт йоаржаяро боккха пайда бу кагир-

хошта. Наркоманена, кхьдолча харцача хІамашта тІехьабанна лелараш нийсбе дагахьа, массайолча моттигашка спорта гІулакх хьаллаца деза», — йоах тхогарча хоамо.

Воркаута кьоастадаь долча кердача дозан тІа дІайихьар яхь. Котбаьннарашта деннача совгІаташта юкье дар смартахьаташ, наушникаш, повербанкаш (аккумулятораш).

Даька лаца безам бараш укх бетта 2-ча дийнахьа, Шол-

жа-Шахьарерча Солнечни ураме № 3 йолча тІабаьхар, нийсса саьбат даьлча. Кьовсам дІаболабелар тько минот яьлча шиь доаллаш. Котбаьннарах моллагІа хаттар дала йиш йола номер я: 8-928-796-15-92.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Утерянный аттестат серии 06 АБ №0010391, выданный СОШ №5 с. п. Новый Редант в 2012 г. на имя Бекмурзиной Миланы Руслановны, считать недействительным.

Утерянный аттестат №00624000349144, выданный СОШ №2 с. п. Сурхахи в 2014 г. на имя Курскиева Адама Магомедовича, считать недействительным.

Утерянный аттестат №00624009589452, выданный ГБОУ СШ №2 с.п. Сурхахи в 2023 г. на имя Нальгиева Адама Магомедовича, считать недействительным.

Утерянный аттестат №1106040003192, выданный Политехническим колледжем г. Назрани в 2017 г. на имя Шанхоевой Сациты Магомед-Алиевны, считать недействительным.

Утерянный аттестат, выданный СОШ №1 с. п. Экажево в 2012 г. на имя Шанхоевой Сациты Магомед-Алиевны, считать недействительным.

Спортацара марафон дІайихьар Магасе

Гьагенаькъан Мартина

Наха низ бар яхача зулама духьале лоаттаеца денна хетаяь, йоккха спортацара марафон дІайихьар Магасе. Из болх дагабехар яр шахьара мэри, кагирхой гІулакхех йола респуб-

бликьера комитет.

«Мехкарча тайп-тайпарча моттигашкара 100 саг гулвеннавар цига. Армрестлингах (кулгаш гІортадарах), баскетболах, волейболах, футболлах йола яхьаш дІайихьар шахьаре.

Тайп-тайпара ха яьнна нах бар доакъашхой. Котбаьннарашта кхьчар деза совгІаташ, грамоташ», — йоах тхогарча хоамо.

«Яхьаш дІаяьхара керте-ра баьхан, кагирхой ма хулла спорта тІахьехарца дувзаденна да. Вай массане кхета-

де деза, спорт кхувш латгача тІехьен вахаре хиланза баргбоаца оагІув болга. Аллаха лораболба вай кагирхой харцача наькьах, тувлбеннача новкьостех!» — белгалдир КДМ болхло волча Хантиганакъан Зальмахас.